

مدرسه مخطوطات گامی به سوی استاندارد سازی و جذب خطی پژوهان

• سیدمحمد جواد آصف آگاه
مدیریت مجمع ذخائر اسلامی

را داشته باشند، به یک وظیفه تبدیل می شود، و اشکوری یکی از مهمترین راههای برون رفت از این معضل را برگزاری کلاسهای آموزشی و جذب خطی پژوهان می داند.

برای سرعت بخشیدن به این امر مهم نباید بگذاریم دهها سال صرف شود تا نیروهای جوان تجربه کسب کنند و تازه به اول تجربه دیگران برسند. برگزاری این دورهها سبب می شود تا تجربه دیگران به سرعت منتقل شده و نیروهای مستعد گامی بلند در تحصیل تجربههای جدید بردارند. از طرف دیگر اشکوری بر «ایجاد علاقه» در جوانان تأکید دارد. وی می گوید: مقوله نسخه های خطی برای بسیاری از جوانان و حتی استادان دانشگاه و حوزه مقوله ای نا آشنا، غیر قابل استفاده، تاریخ گذشته و ناکارآمد است.

ما باید با نسخه های خطی آشتی کنیم. جوانان و حتی کودکان را با این گنج های متنوع آشنا کرده و کاربردهای گوناگون نسخه ها را در عرصه علم و هنر گوشزد کنیم.

اشکوری می گوید: ایران در حال حاضر بزرگترین متخصصان نسخه های خطی را دارد. بیشترین حجم نسخه های خطی را نیز - با تمام نسخه هایی که از مرزها بیرون رفته - داراست. آمار سهم ایران در حوزه نسخه های خطی اسلامی که در طول بیش از هزار سال تولید شده نیز بسیار چشم گیر و حیرت آور است.

در عین حال فعالیت های حوزه مخطوطات در ایران بیشتر شخصی و به طور سنتی است. برگزاری این نوع دوره ها می تواند گامی کوچک، ولی مهم، برای استاندارد سازی مباحث مخطوطات، جذب استادان و تشویق آنها به تدوین کتاب های درسی، جذب علاقه مندان به متون خطی برای دانش آموزی در این حوزه ها، بالا بردن سطح توانمندی کتابداران کتابخانه های عمومی در کشور، بالا بردن سطح استفاده از مخطوطات در پایان نامه ها و دهها هدف دیگر باشد.

تأسیس انجمن فهرست نگاران نسخه های خطی نیز که در چهارم بهمن ۱۳۸۷ به همت گروهی از فهرست نگاران داخلی و خارجی شکل گرفت نیز در راستای همین اهداف صورت گرفته است.

عناوین دوره های برگزار شده، نام استادان و تعداد جلسات به شرح

سیدصادق حسینی اشکوری، رئیس مجمع ذخائر اسلامی قم، که سالهاست دغدغه انتقال علوم سنتی را به جوانان علاقه مند به حوزه نسخه های خطی دارد، از سال ۱۳۸۴ دوره های «مدرسه مخطوطات» را در ساختمان کوچک مجمع ذخائر اسلامی قم پایه گذاری کرد. دانشجویان این دوره ها که از محققان داخلی مجمع بودند، نزد استادان مختلف، دوره هایی را، خصوصاً درباره نسخه شناسی، فهرست نگاری و بازخوانی اسناد فراگرفتند. بعضی از این دانشجویان اکنون در مدتی بسیار کوتاه از متخصصان حوزه های مرتبط با نسخه های خطی شده اند.

این تجربه موفق، اشکوری را بر آن داشت تا امسال به صورت فراگیرتری مدرسه مخطوطات را پیش برد. امسال مجمع ذخائر اسلامی با اعلام ۱۱ دوره آموزشی متنوع و شش کارگاه یک روزه برای اولین بار در ایران تجربه ای نوین را به نمایش گذاشت.

تمام کلاس ها عصرهای گرم تابستان برگزار شد. ثبت نام اینترنتی بود و البته حجم تبلیغات شهری و اینترنتی کم.

اشکوری می گوید: چون دوره نخست بود که فراخوان عمومی داده بودیم و استقبال دانشجویان و حتی تعهد استادان را چندان مطمئن نبودیم، ترجیح دادیم که در سطح گسترده برگزار نشود، اما در عین حال برگزاری محدود همین کلاس ها سبب شد که سه درخواست گسیل شود: برگزاری دوره های آموزشی فشرده در دانشگاه تهران، دانشکده طب سنتی، و دانشکده علوم حدیث.

چنانچه شرایط لازم برای برگزاری این کلاس ها فراهم شود و مجمع ذخائر اسلامی بتواند با استادان مربوط نیز هماهنگی های لازم را به عمل آورد، ان شاء الله این دوره ها در مؤسسات مذکور و سایر نهادهای علمی کشور برگزار خواهد شد.

عزم راسخ رئیس مجمع ذخائر اسلامی در برگزاری این دوره ها با آنکه تقریباً هیچ کتاب مدونی در این حوزه وجود ندارد، آن است که کار بر روی نسخه های خطی سامان یابد؛ چرا که حجم بسیار زیاد نسخه های ایرانی و اسلامی از سویی با نداشتن اطلاعات یک سطری از بسیاری از این نسخه ها، تصحیحات نامطلوب از مخطوطات، فهرست نویسی های غیر فنی و دهها معضل دیگر همخوانی ندارند. بنابراین کار در حوزه نسخه های خطی برای کسانی که شرایط آن

- زیر است.
۱. آوانگاری لاتینی در نسخه‌های خطی اسلامی، استاد ظهیر بهالو (از انگلستان)، دو جلسه؛
 ۲. آشنایی با اسناد، استاد سیدصادق حسینی اشکوری، یک جلسه؛
 ۳. نسخه‌خوانی، استاد سیدجعفر حجت کشفی، ده جلسه؛
 ۴. مبانی نسخه‌شناسی، استاد سیدجعفر حجت کشفی و سیدصادق حسینی اشکوری، ده جلسه؛
 ۵. بازخوانی اسناد، استاد محمدعلی باقرزاده، ده جلسه؛
 ۶. فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی (مقدماتی)، استاد سیدصادق حسینی اشکوری، ده جلسه؛
 ۷. تصحیح متون خطی، استاد یوسف بیگ باباپور، ده جلسه؛
 ۸. اصول مرمت و حفاظت از نسخه‌های خطی، استاد سیدجعفر حجت کشفی، سه جلسه؛
 ۹. ادبیات تطبیقی عرب (کاربردی)، استاد سیدصادق حسینی اشکوری، بیست جلسه؛
 ۱۰. سبک‌شناسی نسخه‌های خطی، استاد دکتر یساولی، نه جلسه؛ (این کلاس به علت عدم حضور استاد تشکیل نشد)
 ۱۱. نسخه‌های خطی و گرافیک، استاد نجابتی، سه جلسه؛ (این کلاس به علت نرسیدن به حد نصاب تشکیل نشد)
- عناوین کارگاه‌های آموزشی برگزار شده (یک روزه) و نام استادان نیز به قرار زیر است.
۱. کاغذسازی سنتی، با همکاری کارگاه مرمت آستانه
 ۲. عکس‌برداری دیجیتالی از نسخه‌های خطی و اسناد (شگردها و دستورعمل‌ها)، استاد ابراهیم سلیمانی
 ۳. رنگ‌کردن کاغذ و ابروبادسازی، با همکاری کارگاه مرمت آستانه مقدسه حضرت معصومه (س)
 ۴. روش‌های مهرخوانی اسناد و نسخه‌های خطی، استاد محمدعلی باقرزاده
 ۵. روش‌های استخراج فهرس فنی در فهرست‌نگاری مخطوطات، استاد شیخ محسن فیض‌پور
۶. روش‌های استخراج فهرس فنی در فهرست‌نگاری اسناد، استاد شیخ محسن فیض‌پور
- دانشجویان این دوره‌ها، ضمناً طی یک بازدید آموزشی با توضیحات جناب آقای یوسف زاده از موزه آستانه حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها بازدید کردند.
- دوره سوم مدرسه مخطوطات (دوره پائیزه)**
- مجمع ذخائر اسلامی بر آن است تا در هر فصل یک دوره آموزشی برگزار کند تا مخاطبان جدیدی با نسخه‌های خطی آشنا شوند. در دوره پائیز (آذرماه) نه دوره آموزشی متنوع تدارک دیده شده که بعضی از عناوین آن جدید است. ویژگی عمده دوره سوم، فشرده‌گی جلسات آن است به طوری که برای دانشجویان شهرستانی امکان حضور آسانتر است. عناوین کلاس‌ها به شرح زیر می‌باشد
- ۱ - فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی فشرده ؛ ۵ جلسه
 - ۲ - آشنایی با اسناد ؛ ۲ جلسه
 - ۳ - بازخوانی اسناد (فشرده) ؛ ۴ جلسه
 - ۴ - تصحیح متون خطی (فشرده) ؛ ۶ جلسه
 - ۵ - مبانی نسخه‌شناسی (فشرده) ؛ ۵ جلسه
 - ۶ - راهکارهای نظری مرمت و حفاظت از نسخه‌های خطی و اسناد ؛ ۱ جلسه
 - ۷ - ویژگی شناسی قرآن‌های خطی ؛ ۳ جلسه
 - ۸ - اصول کتابداری نسخه‌های خطی ؛ ۱ جلسه
 - ۹ - راه‌های شناخت نسخه‌های خطی جعلی و اسناد مجعول ؛ ۲ جلسه
- پایان گفتار آنکه : شاخصه اصلی کلیه دوره‌ها و کارگاه‌ها، استفاده کاربردی و عملی دانشجویان از کلاس‌هاست، به طوری که محور آموزش استادان بر کاربردی بودن کلاس‌ها بوده، نه صرفاً صحبت‌های خسته‌کننده و تئوری‌های پیچیده. از این رو، برنامه‌ریزی این دوره‌ها به گونه‌ای بوده که حتی امتحانات پایانی نیز بخشی از آموزش باشد. برای اطلاعات بیشتر به سایت مجمع www.zakhair.net مراجعه کنید.